

Gardellit, Kletzkít, vagy Charles Münch-t megfordult Budapesten.

A '70-es évek derekától a zenekar egyre jelentősebb helyet kért magának a hazai koncertéletben, megszokott zeneakadémiai bérleti hangversenyein túl, intenzíven keresve a saját rendezési, megjelenési lehetőségeit (Csepeli Munkásotthon, Magyar Nemzeti Galéria, Olasz Kultúrintézet, majd a felépült Budapest Kongresszusi Központ, Művészetek Palotája). Nem titkolható, hogy ezt a „küzdelmet” jórészt a kényszer szülte – a Magyar Rádió (talán Európában egyedülként!) a mai napig nem sikerült felépítenie egy korszerű, a közönség befogadására is alkalmas nagyzenekari stúdiót...

És ami még maradandóan, mintegy a magyar zene krónikájaként fémjelzi a zenekar útját, az a sok ezernyi rádiófelvétel és több mint száz lemezfelvétel. Az a nemzeti zenei archívum, amelyet nem lehet eléggé megbecsülni, s amelyre a kortársaknak, de az utódoknak is a legnagyobb féltéssel és értéssel kötelező vigyázniuk.

Utóhangok

A nyolcvanas évek végétől a zenekar irányítási és szakmai útján is – időnként hektikus történések formájában – jelentős változások vették kezdetét. A rendszerváltás évei – beleértve a „médiaháború” küzdelmeit, a médiatörvény megalkotását, a közmédia új státuszának és működésének életbe lépését, s az egész plurális médiarendszer kialakulását – máig tartóan változtatták meg a rádiózás irányítási rendszerét, szervezetét, gazdasági lehetőségeit és egész közszolgálati filozófiáját. És ebben

a folyamatban – úgy tűnik – jelentősen sérült, sőt bizonytalanná vált a zenei együttesek intézményi helyzete.

Lehel György utódlása – Ligeti András igazgató karnagyi kinevezése – egybe esett több rendszerváltó történéssel, következménnyel. Az Országos Filharmónia, a Nemzetközi Koncertiroda és a Hungaroton majdnem-megszűnései okán immár az önálló hangversenyrendezés mellett, az együttesek külföldi menedzselését is saját kézbe kellett venni, miközben folyamatosan csökkentek a hanglemez kiadási és stúdió felvételi felkérések. És fogyni látszottak a Rádió belüli elkötelezettségek is, sőt '93 elejére belső vezetői viták is rontották az együttesek szakmai és lelki állapotát. A kudarcokból végül egy sikeres „húszárvagással” sikerült kirántani a muzsikustestületeket: Vásáry Tamás főzeneigazgatói megnyerésével, Strausz Kálmán kórusvezetői és Thész Gabriella önálló gyermekkórus irányítói kinevezésével – annak ellenére, hogy közben a Rádió strukturális modellváltásából fakadóan az együttesek szervezeti-irányítási rendje is többször megváltozott – szakmai fejlődésük töretlenül folytatódhatott. Miközben, kiváltképp a részvénytársasági működés és finanszírozás következményeként, jól látszottak a súlyos fenntartói „repedések”, a média közszolgálati értelmezésének lényeges megváltozása. Eleinte csak az hangzott el, hogy nincs elég pénz az együttesek működtetésére, aztán az is, hogy a közrádió nem lehet „jótékonykodó” mecénás (pl. a magyar zeneszerzés „eltartója”), végül legújabbban, hogy a zenei együttesek léte

tulajdonképpen idegen a rádiózás alapfeladataitól.

A pénzügyi források hiányát a '90-es évek végétől még részben lehetett pótolni az Országgyűlés célzott költségvetési támogatásával, de úgy tűnik, ez ma már nem akadályozhatja meg azt a szakmai és fenntartói folyamatot, amelynek eredményeképpen megszűnt az ország legjelentősebb oratóriumkórusa (a leépítések eredményeképpen ugyanis a korábban közel 70 tagú Rádióénekkar ma már csak negyvenvalahány főt számlál), a zenekar fellépései pedig többségükben már csak szakmailag értékelhetetlen üzleti vállalkások. Az intézmény vezetése mintha nem hinne a média zenei közszolgálatának jelentőségében, a Rádió a magyar zenei élet egészében betöltött hivatásában és kötelezettségeiben, de legfőképp a zenei értékeremtés semmivel nem pótolható fontosságában. Persze valóban igaz, és tudni lehet: magas szellemi értéket teremtő zenei együtteseket tisztán üzleti alapon működtetni – bár a források és támogatások rendszere nagyon különböző lehet – eddig még talán sehol a világon nem sikerült. Ugyanakkor, amíg egy-egy zenekar, énekkar, vagy éppen gyermekkórus szakmailag és erkölcsileg, sőt egész létében igen rövid idő alatt leépíthető, mondhatni „amortizálható”, addig nemzeti értékeink majdani újraalapítása és felépítése évtizedek szakmai küzdelmét és befektetői szándékát igényli. Talán a Magyar Rádió esetében is érdemes lenne még újragondolni...

Szirányi János

A közszolgálati rádió jelentősége a német kultúrában és zenekari életben

A német rádióknak és együtteseinek fejlődéséről, azoknak a zenekultúra terén mind a mai napig elfoglalt különleges szerepéről intenzív képet ad a történeti visszatekintés.

Az első alapítási hullám

Az 1923. október 29. este nyolc óra, bizonyára legrégebbi német rádió-együttes születésének óráját jelöli. Ezen a napon közvetített a Berlieni Rádió első ízben élőzenei koncertet, és ez jelentette a döntő kezdeményező lépést egy szimfonikus rádiózenekar, ebben az esetben a mai

Rundfunk-Sinfonieorchester Berlin (RSB) megalapításához. A kezdeti – még áttekinthető – napi adásidőben az élő- és lakklemezzel lejátszott zene váltakoztak egymással. Az adásidő bővülésével azonban nagyon hamar megnőtt az igény egy állandóan rendelkezésre álló zenei repertoár iránt.

1924 tavaszától kezdve a további német rádióadók beindulása elősegítette rádió együttesek létrehozását Németországban, sőt a mai MDR (Mitteldeutscher Rundfunk) Sinfonieorchester Leipzig megalapítása már 1915-re tehető. De nemcsak zenekarokat, hanem saját kórusokat is alapítottak a

rádióállomások. A berlini énekkar, ma Rundfunkchor Berlin, már ugyancsak 1925-tavaszaán megkezdte működését.

A rádiózenekari muzsikuskoknak és kórustagoknak kezdetektől fogva széles és naponta változó repertoárt kellett magas szakmai szinten birtokolniuk, amit extrém rövid próba- és előkészítő idő után mindig élőzenei műsorban közvetítettek. Minden korszakot felölelő hangversenyek, operák, operettek, oratóriumok, énekesek és hangszeres szólisták kísérete, kamarazene, de hangjátékok zenéje is a speciális rádióműfajú együttesek természetes feladatkörébe tartoztak. Megfelelő stúdiókat,

1931 január 22-én, a berlini Haus des Rundfunks megnyitásán Bruno Seidler Winkler vezényelte a nagy rádiózenekart

zenekari- és kórustermeket, saját kottarchívumokat létesítettek.

A kortárs zene terjesztése is elválaszthatatlanul összefügg a rádiós együttesek fejlődésével. Sok rádiózenekar archív felvételeinek listája 1920-tól és 1930-tól az újabb időkig egy egész zeneszerző generáció Who's who-jaként olvasható. A komponisták mindenekelőtt mint saját műveik dirigensei léptek fel. Csupán példaként álljon itt újra a Rundfunk-Sinfonieorchester Berlin: Igor Sztravinszkij, Hans Pfitzner, Richard Strauss, Werner Egk és sokan mások kaptak lehetőséget, műveik betanítására és bemutatására. 1931-ben Németországban már tíz különböző létszámú zenekar és hét kórus működött rádiós színekben.

A „harmadik birodalom”

A rádiót a nemzetiszocialisták hatalomátvétele után néhány nappal, 1933. február 15-én Adolf Hitler birodalmi kancellár utasítására a Joseph Goebbels vezetése alatt álló Információs- és Propaganda Minisztérium alá helyezték. Ennek a rádióegyüttesek zenei produkciói szempontjából az egész német birodalomban mélyreható következményei voltak. A „nemzeti örökség” zeneszerzői – Bach, Mozart, Beethoven, Bruckner és Wagner – álltak a középpontban. Az „elfajzott” és törvényen kívül helyezett zeneszerzők műveit betiltották. A rádiós együttesek rendkívül fontos szerepet játszottak a propaganda eszközökkel feltupírozott Beethoven- és Bruckner ciklusokban,

valamint a zenei monumentalitásokban. A nacionális ideológia gyorsan felismerte, hogy miképpen használja fel céljaira a német zeneszerzők muzsikáját. Külföldi komponisták zenéjét ha néha játszották is, az csupán alibi volt, demonstrálva a világ iránti nyitottságot.

A második világháború kezdetével aztán növekedett az emelkedett szórakoztató zene sugárzása is, mint a tánczené a „színes esték”-ben, kívánságkoncerteken, népzenei közvetítéseknél stb. Mialatt 1944. szeptember 1-jével a háború miatt a nyilvános színházak bezárásával a zenei élet is szünetelt, és az opera és szimfonikus zenekarok szeretett muzikusait a harctérre vitték, a rádiós együttesek végig működtek. Csak így lehet megmagyarázni azt, hogy már tíz nappal a német birodalom feltétel nélküli kapitulációja után, 1945. május 18-án Beethoven kilencedikét a Rundfunk-Sinfonieorchester Berlin elő tudta adni. A rádiót a háború utáni újrakezdéskor is a zene hatotta át.

Második alapítási hullám

Annak eredményeképpen, hogy a szövetségesek katonai közigazgatása megkezdte a demokratikus rádióstruktúra decentralizálását és újjáépítését, mind a négy megszállt zónában és Berlinben rádiós együttesek egy második, hiánypótló alapítási és átszervezési hulláma indult meg. Így például 1946. november 15-én jött létre a „RIAS-Symphonie-Orchester” (ma Deutsches Symphonie-Orchester, Berlin). További együttesek az akkor újonnan létre-

hozott rádióállomások székhelyén alakultak, többek között Kölnben, Stuttgartban, Freiburgban, Baden-Baden-ben Kaiserslauternben. A háború utáni időkben a nagy igény a szórakoztató zene iránt big bandek szervezéséhez ill. befogadásához is vezettek, valamint elkülönültek egymástól a nagy szimfonikus zenekarok és a rádiózenekarok.

Feladataik változatlanul a mindennapi program kitöltése volt, mivel az akkori hanglemezgyártás még nem volt képes a náci időkben szétvert zenekultúra felépítésére és feldolgozására, valamint az új zene támogatására. A felvételi technika és a zenei felvételek konzerválásának fejlődése az 1950-es évektől a rádiós zenei együttesek mindennapjait is megváltoztatta. Egyre több művet vettek fel csupán stúdió körülmények között egy későbbi közvetítés és archiválás céljából. Egy rádiós szimfonikus zenekar éves programjának már csupán egy negyedét tették ki a nyilvános koncertek vagy közvetítések, olyannyira túlsúlyban voltak a stúdióprodukciók.

A nemzetiszocialista megszorítások, az új zene mellőzésének és elnyomásának éveitől az együttesek felépítésével egyidejűleg a kortárs zene is felfutását élte meg. A nyilvános-törvényes rádió nevelési-képzési programja keretében az 1940-es évek végén, a koncert-programok és produkciók listáján, mindenek előtt a rádiós szimfonikus zenekaroknál, számos ősbemutatóra, német bemutatókra és felvételekre bukkanunk. Olyan nevek, mint Hindemith, Honegger, Skrjabin, Milhaud, Henze, Hart-

mann, Toch, Zimmermann, stb. rendszere- sen feltűnnek. De a zeneszerző Karlheinz Stockhausen kibontakozása sem jött volna létre a rádióhoz való kötődése nélkül. A háború utáni időkben Stockhausen, mint a WDR (West Deutscher Rundfunk) elektro- zenei stúdiójának vezetője nagyban hoz- zájárult ahhoz, hogy Köln az új zene jelen- tős központjává vált. A Stockhausen által felépített kompozíciós elvek úttörő és stabi- lizáló szerepet játszottak a következő zeneszerző generáció számára. Évtizedek alatt Stockhausen számos műve élte meg a WDR Sinfonieorchester Köln és a WDR Rundfunkchor Köln előadásában az ősbem- mutatót, olyan művek, amelyeket a rádió rendelt meg nála.

A német újraegyesítés után és jelenleg

A rádiós együttesek sorsa a világháborúk- hoz kapcsolódó két alapítási hullám után, a német újraegyesítést követően természet- szerűen forduloponthoz érkezett, leépíté- sekre, struktúra változtatásokra került sor. Ez különösen a kelet-berlini, lipcsei, va- lamint a nyugat-berlini rádióállomásokat érintette. Még a régi szövetségi köztársaság

együtteseit sem kímélték meg, összevoná- sokra került sor. A Bajor Rádió 2004-ben kidolgozott terve, hogy a kedvelt és új prog- ramötletekkel különösen a gyermek- és ifjúsági munkában élenjáró Münchner Rundfunkorchester megszűnteti, zátonyra futott a politika és a társadalom nagy ellenállásán.

Németországban a rádióállomások ke- retében jelenleg 13 szimfonikus és rádiózenekar, hét kórus és négy bigband működik. Az együttesek munkamódszere az elmúlt években ismét erősen megválto- zott: a stúdiófelvételek jelentősen háttérbe szorultak, az archívumok saját felvéte- lekkel az elmúlt évtizedekben megteltek, és a világ digitális kereskedelmi felvé- teleinek konkurenciájaként napi fel- hasznáásra rendelkezésre álltak. A német rádiós együttesek mégis nélkülöz- hetetlenek, azok intézményük és a mögöt- tük álló országok és jogbirtokosok nagyköveteivé váltak. Koncertfellépéseik sugárzó körzetükben, nemzeti és nem- zetközi szinten, élőzenei adásokban Németországban és azon túl is jelentős kulturális tényezővé váltak.

Eközben a politikai helyzet minden együttes számára stabilizálódott. A alkot- mánybíróság illetmény-jogszolgáltatásával megerősítve a közszolgálati rádiók nyilván- valóan felismerték, hogy mind a brüsszeli Európai Bizottsággal, mind az országok miniszterelnökeivel való tárgyalások során a saját együttesek és saját zenei produkciók fontos érvet jelentenek a közjogi rádiók fenntartásának támogatásához. Míg a kom- munális és állami zenekarok a részben rizikómentes programpolitikájukkal meg- erősítve saját bevételek emelésére is gondol- nak, a rádiók változatlanul rendelkeznek azzal a privilégiummal, hogy támoga- tottságuk alapján ne kényszeredetten a kvótára sandítsanak, hanem saját zenei pro- dukcióik keretében a mellőzött kortárs zenét vagy az elfeledett műveket vegyék tekintetbe vagy éllesszék fel. A németorszá- gi fesztiválok a közszolgálati rádióállomá- sok és együttesek nélkül elképzel- hetetlenek. Ezt a kulturális gazdagságot őrizni kell!

Gerald Mertens

(Das Orchester 11/2008)

A MISKOLCI SZIMFONIKUS ZENEKAR PRÓBAJÁTÉKOT HIRDET II. HEGEDŰ SZÓLAMVEZETŐI ÁLLÁSRA

A próbajáték ideje: 2010. február 9. (kedd) 10.00

helye: Zenekari székház (3525 Miskolc, Fábrián u. 6/a)

A próbajáték anyaga:

- Egy tetszőlegesen választott tétel J.S. Bach Szólószonátáiból vagy Partitáiból (kivéve: Menüett, Gavotte, Bourrée, Gigue az E-dúr partitából)
- Az első tétel kadenciával W.A. Mozart : G-dúr (K.216), D-dúr (K.218) vagy A-dúr (K.219) hegedűversenyéből.

Zenekari állások:

- Mozart: Varázsfuvola – nyitány 16. ütemtől „B”-ig (Allegro)
- Bartók: Tánccsvit III. tétel 22-től 26-ig
- Brahms: II. szimfónia IV. tétel Eleje „B” után 5-ig
- Sztravinszkij: Petruska 68 előtt 1-tl 73-ig
- Mendelssohn: Skót szimfónia I. tétel Bevezetés
- Smetana: Az eladott menyasszony – nyitány Eleje a 32. ütemig
- Mahler: I. szimfónia IV. tétel Eleje 3 után 1-ig
- R. Strauss: Zarathustra 18 előtt 8-tól 18-ig 51 előtt 3-tól 53-ig
- Bartók: Concerto V. tétel (Fúga) 265-től 317-ig

Jelentkezés: írásban, szakmai önéletrajzzal (kérjük az elérhetőséget is megad- ni!) 2010. február 3-ig levélben, vagy személyesen a zenekar irodájában (cím: 3525 Miskolc, Fábrián u. 6/a). A zenekari szolamok kottái az irodában átvehetők, ill. igényelhetők H-CS 9-16 óra között P 9-12 óra között a 46/323-488-as telefonszá- mon.

Jelentkezés feltétele: minimum három éves zenekari gyakorlat

A zenekar zongorakísérőt nem biztosít.

Bérezés: Kjt. szerint
Egyéb juttatás: étkezési hozzájárulás

Miskolc, 2010. január 4.
lkt.: 1/2010

Szabó Péter
igazgató

A MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ ZENEKARA PRÓBAJÁTÉKOT HIRDET GORDONKA SZÓLAMVEZETŐI ÁLLÁSRA.

A meghallgatás 2010. február 24-én 10 órai kezdettel lesz a zenekar próbatermében. (1066 Budapest, Jókai utca 4.)

A meghallgatás nem nyilvános. Zongorakísérőt biztosítunk.

A jelentkezéseket szakmai önéletrajzzal és pontos elérhetőséggel a következő címre kérjük: Postacím:

Magyar Állami Operaház
Zenekari iroda
1065 Budapest, Hajós utca 8-10.
E-mail cím: orchestra@opera.hu

A jelentkezések beérkezési határideje 2010. január 18.

A próbajáték meghívásos, a jelöltek jelentkezésük alapján kapnak meghívást.

Kötelező anyag:

- J. Haydn: D-dúr gordonkaverseny I. és II. tétele, kadenciákkal
- A. Dvořák: h-moll gordonkaverseny I. és II. tétele,
- J.S Bach: egy Preludium a IV. (Esz-dúr), vagy az V. (c-moll), vagy a VI. (D-dúr) szólószvitből.

A zenekari részletek kottája február 1-től személyesen átvehető a zenekari irodában, vagy kérésre postán küldjük el a meghívottaknak.